

IVA:

V Bosno!

Tuzli, mestu v Bosni, imam teto. Leto za letom me je vabila, naj pridem vendar enkrat k njim na počitnice.

In res! Letošnje počitnice sem se odpravila na daljno pot.

Zdaj pa, ljubi čitateljčki, hajd z mano v zlato Bosno!

„Tam v Bosni zlati,
tam so vsi kosmati,
ker se nič ne brijejo.“

Pa ne bo tako hudo, ne. Prav prijazni ljudje so Bosanci.

Bilo je lepo poletno jutro v prvih dneh avgusta. Vlak je sopihal od Zidanega mosta mimo lepih pokrajin in bogatega polja, mimo krasnega Zagreba po hrvaški bratski zemlji.

Kako lepo je, voziti se po bratski zemlji, slišati mili jezik hrvaški! Veselo navdušenje me je prevzelo, in tako domače in varno se mi je zdelo kakor v domači hiši. V istem kupeju je bilo tudi nekaj tujcev. Meni nasproti je sedel starejši gospod, Nemeč.

Vračal se je z Dunaja, kjer je bil na dopustu, v Mostar. Pravil mi je, da je tam v službi in da se prav dobro počuti doli v Hercegovini. —

Došli smo v stari, slavni Sisek z moderno postajo. Koliko bi nam lahko povedal o davnih časih, o krvavi bitki l. 1593, o hrabrih Slovencih, ki so pod poveljstvom Andreja Turjaškega priskočili bratom na pomoč!

Dalje je drdral vlak s svojimi velimi, prostornimi vozovi. Od Siska dalje sama ravnina, kakor daleč nese oko.

Okolo 1. ure smo dospeli v Slavonski Brod tostran reke Save. Izstopili smo ter se z drugim vlakom prepeljali po dolgem mostu na nasprotni breg Save v Bosanski Brod na bosanski zemlji. Veselo sem pozdravila brhko hčerko naših planin, ki je vsa mogočna in ponosna valila pod nami svoje valove. Po ravnini in ob vodi je bilo videti nešteto goši.

V Bosanskem Brodu nas je sprejelo krasno kolodvorsko poslopje za pol ure v svoje varstvo.

Tu sem se seznanila s prijazno gospo, ki je imela isto pot kakor jaz. Peljala se je prav v Tuzlo po svojo hčerko, ki je bila pri svojem stricu. Gospa je bila iz Vinkovcev v Slavoniji.

Stednjič smo srečno drdrali po bosanski železnici mimo travnikov in polja, kjer se vidi večina le koruzo, mimo prijaznih gričkov in bornih vasi. Videla sem več spomenikov v podobi piramide po ravnini in ob gričih, postavljenih v spomin vojakom, padlih ob zavzetju Bosne in Hercegovine l. 1878. Trava je porasla njihove grobove, po katerih se pasejo bosanske buše. Le kamen priča o junaštvu in žrtvah . . .

Na postajah so izstopali in vstopali Bosanci in Bosanke v svoji slikoviti noši. Podajali so si roke in iskreno povpraševali: „Kako je, brate?“

— „Dobro, hvala Bogu! A, kako ti?“ so se čuli odgovori. Bosanski otroci so nam ponujali vode in trdih, zelenih hrušk.

Znočilo se je. Vozovi so se polnili ljudi, vračajočih se z izletov.

Z gospo Hrvatice sva se dobro razumeli.

Žal mi je bilo, ko sva se ločili. Pri slovesu sva se poljubili kakor sestri. Izstopila je v predmestju Tuzle, na Kreki, kjer je polno tvornic. V resnici bi mi bilo drago, ko bi se še kdaj sešla z njo. —

Vsa utrujena od dolgotrajne vožnje sem slednjič srečno dospela do smotra ob 11. zvečer.

Ljubi čitateljčki, po prvih pozdravih pa le hitro spat, da se odpočijemo!

Drugo jutro se je začelo prav prijetno, novosti in zanimivosti polno življenje. Delala nisem nič, saj so bile počitnice. Hotela sem jih dobro uporabiti, da si ojačim telo in razvedrim duha. Največ časa sem prebila na izprehodih po mestu in okolici. A doma veselo razgovarjanje in knjige v roke. Hotela sem se priučiti hrvaščini, kar ni bilo težko, ker sem imela živ slovar. Tetini otroci govore hrvaški. Ljubka Rezika, moja štiriletna jako zgovorna sestričnica, mi je imela vedno veliko povedati in povpraševati. To srčkano dekletce sem imela jako rada. Vprašala sem jo, če pojde z mano na Kranjsko. Seveda je bila takoj zadovoljna. Pa mama je ni pustila na tako daljnjo pot. Solze so orosile Rezikino lice, in tesno se je oklenila mojega vratu. Pa mahoma vzklikne vsa potolažena: „Kadar bom velika, pa pridem sama na Kranjsko. In znala bom slovenski in bom tudi jaz učiteljica.“ — Pa je bila zopet prejšnja vesela Rezika.

Ob večerih smo zapeli naše lepe slovenske pesmi. Teta jako ljubi petje in dasi je že 20 let v Bosni, ni še pozabila naših milih popevčic. Slovenskim so sledile hrvaške pesmi in vmes se je oglasila tudi kaka srbska.

Moje zanimanje je veljalo mestu in njega prebivalcem. Ime Tuzla pomeni sol. Še sedaj se nahajajo soline nad mestom. Časih je bilo mesto jako majhno in utrejeno z zidom. A v zadnjih 30 letih je ta izginil, mesto se je razširilo in olepšalo. Šteje danes 16 000 prebivalcev. Ti so prišli od vseh strani. Tu vidiš Hrvatate, Srbe, Poljake, Čehe, tudi nekaj Slovencev, Nemcev prav mnogo, Turke, ki pa govore hrvaški, Italijane, Madjare. Hrvati in Srbi imajo skoro popolnoma isti jezik, le pisava jih loči. Srbi pišejo s cirilico.

Novejša poslopja so moderna in lepa. Turški del pa je zanemarjen. Turške hiše so obdane z visokim plotom, da se vidi le streha in gornji del zidu.

Tudi šol je nekaj, celo gimnazija. A vendar koliko ste naboljšem vi, ljubi čitatelji! V Bosni ni zapovedano otrokom obiskovati šole, le kdor prostovoljno hoče. Toda šol primanjkuje. In koliko morajo plačevati starši šolnine za svoje deklice v nemškem samostanu usmiljenih sester. To je edina šola za deklice in še ta v nemških rokah!

Koliko otrok nima prilike, da bi se naučili brati, pisati, računati! Največji ubožci so taki otroci!

Zato pa, draga slovenska mladina, ne zamujaj zlatega časa! Tebi se nudijo vsa sredstva, da se kaj naučiš. Le pridno k učenju, da ti ne bo kdaj žal

Po veri so prebivalci Tuzle prav različni. Katoličani se zbirajo v katoliški cerkvi, pravoslavni imajo svojo srbsko cerkev, judje molijo v judovskem templju in mohamedani časte Allaha v džamijah, ki jih ima mesto 12.

Bosanci vozijo s svojimi majhnimi bosanskimi konji v mesto razne pridelke. Njihova najljubša jed je paprika in kumare. Poleti tvorijo ljubenice (vodne melone) največjo slaščico. Teh pripeljejo cele vozove na trg in sede tam pri kupih noč in dan, dokler ne prodajo vseh. Bosanci pojedjo jako veliko kruha, ki jim služi pri jedi tudi namesto žlice in vilic.

Veliko zanimanje so mi zbudili Turki in Turkinje. Te hodijo po ulicah vedno same v jako nezdravi noši. Poleti, največja vročina, a one glavo, obraz in roke vse zavite. Na obrazu je le majhna špranja za oči. Dekleta so toliko naboljšem od žen, da nosijo preko obraza pajčelan.

Pomilovala sem jih. Turkinje ne hodijo nikoli same v prodajalnico. Vse, kar rabijo, jim prineso možje domov. Tudi v džamijo, turško cerkev, ne sme nobena Turkinja.

Turki nosijo spodaj ozke, zgoraj široke nabrane, navadno črne hlače, tesno se oprijemajočo srajco iz pisanega blaga, povrhu kakor črn telovnik brez gumbov, ves pošit s trakovi, širok, največkrat rdeč pas in na glavi fes.

Ravno tisti mesec so imeli Turki svoj 30dnevni praznik „ramazan“. V tem času ne smejo ničesar jesti od solnčnega vzhoda, do zahoda, ampak le ponoči. Večkrat se zbirajo k molitvi v džamijah podnevi in ponoči. Džamije imajo nekak ozek, visok stolpič, okolo katerega je pri vrhu majhen hodnik. Na tem hodniku je za „ramazana“ polno luči, ki gore vsako noč. S tega hodnika kliče in vabi hodža, turški duhovnik, s svojim tožnim petjem mohamedane k molitvi.

Ravno nasproti tetini hiši stoji džamija. Večkrat sem opazovala Turke, ko soho dili noter. Pri vodnjaku so si umili obraz, roke in noge. Pri vходу so odložili črevlje. Pri molitvi so vstajali in poklekali, priklanjali se do tal ter klicali Allaha.

Najljubša reč je Turku čibuk (pipa) in pa črna kava. Kar je res, je res — turška kava je izvrstna.

Turki so jako leni. Kdor le more, ima kak dučan (prodajalnica kakor pri nas krošnjarija) in pred tem poseda cele dneve prekrizanih nog s čibukom v ustih in skodelico črne kave poleg sebe. Polovico blaga je naloženega pred dučanom prav na cesti. V dučanu se nabere polno Turkov, ki modrujejo med seboj.

Nekega večera sem šla menjat dvajsetak v dučan, ki je v tetini hiši. Vse polno Turkov je sedelo notri, da bi kmalu ne vedela, kateri je gospodar.

Skoro sem se prestrašila teh bradatih in mrkih obrazov.

Krvoločnosti svojih prednikov Turek še ni izgubil. Takoj ima nož v rokah, ki ga nosi za pasom. Večkrat se dogode poboji med kristjani in Turki po bosanskih vaseh.

Nekega večera sem slonela na oknu in gledala na ulico. Kar prineseta dva moža nekoga na nosilnici. Našla sta ga pred mestom. Bil je to Srb, ki mu je Turkov nož zadal smrtno rano . . .

Naglo je pretekel prijetni čas počitnic. Trebalo se je ločiti. Obljubiti sem morala, da na leto zopet dojem. V zavesti, da sem dobro preživela proste dni, sem se odpeljala v domovino.

Zdaj sedevam na večer v svoji sobici pri topli peči na Krasu, daleč od bosanske zemlje. Zunaj pada sneg, burja poje svojo mogočno pesem. Pri meni pa vasujejo spomini ...

Turški častnik.

